

Iz pedagoške teorije i prakse

37.013.2:37.016:37.064.3

Stručni članak

Ena Balabanić i Nikola Vuković

Rad školskog pedagoga na stvaranju uspješne škole

Sažetak

Cilj je ovog rada analizirati kako školski pedagozi sudjeluju u stvaranju prepoznatljivosti škole i doprinose njezinoj uspješnosti. Školski pedagog nositelj je inovacija u školi te treba biti upoznat sa svim promjenama u obrazovnom sustavu u Hrvatskoj i u Europskoj uniji. Poznavanje ciljeva europskih i nacionalnih politika i osvještavanje važnosti vlastite uloge kao nositelja promjena u školskom okruženju u kojem radi, samo su neke od njih. Njegova uloga sastoji se od predviđanja, osmišljavanja, usmjeravanja i poticanja pedagoškog razvoja škole u kojoj se odvija neposredni rad i to u skladu s potrebama učenika i učitelja. Govori se o razvojnim potencijalima učenika i učitelja te stvaranju uspješne škole. Uspješna škola neprestano se razvija, u njoj se svakodnevno događaju pozitivne promjene i poboljšanja u odnosu na sudionike odgojno-obrazovnog rada, školski kurikulum i ostvarivanje postavljenih ishoda učenja i rada. Posao školskog pedagoga kontinuirano je unapređivanje i podizanje kvalitete nastavnog procesa. Razvoj škole vidljiv je i mjerljiv pa je njegova zadaća provođenje školskih akcijskih istraživanja sa svrhom kvalitativnih pozitivnih promjena čiji ishodi podrazumijevaju veću učinkovitost škole u cjelini. Inicira i koordinira pedagoški razvoj škole u suradnji s ravnateljem škole, učiteljima, stručnim suradnicima i u zajedništvu s učenicima. U uspješnoj školi svi sudionici neposrednog rada znaju što im je cilj rada, usmjereni su prema ostvarivanju zajedničke vizije škole, a zajednički rad temelji se na vrijednostima i uvjerenjima. Školski pedagog u zajedništvu s ostalim sudionicima neposrednog rada ima važnu ulogu u razvijanju školske kulture i stvaranju prepoznatljivosti škole u kojoj svi učenici mogu prema svojim sposobnostima uspješno učiti i ostvarivati svoje potencijale.

Ključne riječi: inovacije, kreativnost, kompetencije školskog pedagoga, uspješna škola

Uvod

Suvremene promjene i reformska nastojanja u školi stavljaju pred sve sudionike odgojno-obrazovnog rada izazove koji imaju cilj stvaranje prepoznatljive i uspješne škole. Od školskog pedagoga prilikom stvaranja uspješne škole očekuje se da bude nositelj promjena i koordinator u svim područjima rada. Suvremene promjene u odgoju i obrazovanju zahtijevaju da bude osoba od povjerenja, koordinator, inovator, pokretač, sudionik neposrednog rada u školi, da vrednuje i unapređuje rad, jednostavno, da posjeduje kvalitetne sposobnosti i osobine ličnosti. U tijeku je reformski proces pod nazivom „Škola za život“. Svjedoci smo promjena u školskom sustavu koje se očituju u napuštanju tradicionalnog sustava odgoja i obrazovanja temeljenog na nastavnim planovima i programima te uvođenju kurikularnog pristupa utemeljenog na razvoju učeničkih kompetencija. Od svakog učitelja i stručnog suradnika ovisi hoće li dostignuti nivo pedagoških znanja kvalitetno provesti u praksi u svakodnevnom neposrednom radu s učenicima. Samo oni učitelji i stručni suradnici koji posjeduju različite kompetencije za ostvarivanje ishoda u odgojno-obrazovnom radu mogu biti kvalitetni. Kvalitetni učitelji i stručni suradnici svojim radom doprinose i kvaliteti rada škole te sudjeluju u stvaranju njezine prepoznatljivosti i uspješnosti. Da bi škola bila uspješna, potrebne su svakodnevne promjene u radu svih sudionika odgojno-obrazovnog rada. Zadaća školskog pedagoga koordiniranje je rada svih sudionika neposrednog nastavnog procesa s ciljem unapređenja rada škole.

Školski pedagog i suštinske promjene u obrazovnom sustavu

U posljednjih dvadesetak godina bili smo svjedoci nekoliko reformskih pokušaja koji su obilježili obrazovni sustav u Republici Hrvatskoj. Ministarstvo prosvjete i športa još 2002. godine izradilo je Projekt hrvatskog odgojno-obrazovnog sustava za 21. stoljeće. Taj dokument nije usvojen u Hrvatskom saboru i poslan je na doradu. Uslijed promjene vlasti dorada navedenog Projekta nije napravljena i dokument je propao. Nakon toga svjedočili smo reformi koja je bila usmjerena na izradu Hrvatskog nacionalnog obrazovnog standarda. Ministarstvo znanosti obrazovanja i športa 2005. godine intenzivno je radilo na navedenoj reformi. Nastavak reforme bio je do 2011. godine kada je uslijedila izrada Nacionalnog okvirnog kurikula za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje. U Hrvatskom saboru 2014. godine usvojena je Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije nakon čega se započelo s Cjelovitom kurikularnom reformom čemu i danas svjedočimo. Nažalost, do 2019. godine nismo svjedočili uspjehu navedenih reformi jer niti jedna nije u potpunosti ostvarena. Projekt Ministarstva znanosti i obrazovanja „Škola za život“ trenutno je u eksperimentalnoj fazi. Intenzivno se radi na uvođenju novih kurikula za sve predmete te na pojačanom stručnom usavršavanju učitelja, stručnih suradnika i ravnatelja. Za uspješnu provedbu obrazovne reforme i postizanje kvalitete obrazovanja potrebno je osposobiti učitelje i stručne suradnike za kvalitetnu nastavu, izabrati kvalitetne učitelje i stručne suradnike koji će biti nositelji reformskih procesa te osigurati

kvalitetne uvjete za učenje svih učenika. Školski pedagog u svom radu treba odabrati najbolje od predloženih reformskih projekata i u neposrednom radu s učenicima, učiteljima i ostalim stručnim suradnicima raditi na reformi u vlastitoj školi. Govorimo o unapređenju školske prakse, provođenju malih akcijskih istraživanja, projekata i stvaranju prepoznatljivosti škole. U svojim planovima i programima rada svi sudionici moraju promišljati o kvaliteti obrazovanja i uvoditi inovacije s ciljem unapređenja neposrednog odgojno-obrazovnog rada. Na školskom je pedagogu velika odgovornost jer je jedan od nositelja školskog stručnog usavršavanja. Zajedno s ravnateljem i učiteljima treba osigurati kvalitetnu nastavu u kojoj će učenik biti aktivan nositelj procesa i u poziciji da sam poučava. Nastava predstavlja ključnu pretpostavku za kvalitetu procesa učenja učenika. Prema tome, suštinske promjene mogu se ostvariti samo vodeći računa o tome što se događa na nivou škole. Školski pedagog kao inicijator promjena treba i osobno sudjelovati u tim promjenama i na kraju zajedno sa svim sudionicima vrednovati reformske napore. Primjere dobre prakse svakako treba prezentirati izvan škole, a posebno na županijskim stručnim vijećima kao i državnim skupovima u organizaciji Agencije za odgoj i obrazovanje i Ministarstva znanosti i obrazovanja. U radu s učiteljima i stručnim suradnicima svakako treba staviti naglasak na jačanje učitelja i njihovih kompetencija. Potrebno je da svi odgojno-obrazovni djelatnici prepoznaju činjenice koje su važne za određeno područje i da ih prilagode učenicima. Naglasak u stručnom usavršavanju je i na praćenju i vrednovanju rada učenika te davanju povratnih informacija kako bi oni mogli što samostalnije

sudjelovati u nastavnom procesu. Kada se govori o povratnim informacijama, one trebaju biti što kvalitetnije i pravovremene. Dio pedagoških radionica, debata i panel-diskusija u okviru školskih stručnih aktiva trebaju se odnositi na motivaciju za rad, uvođenje inovacija i poučavanje učenika da aktivno sudjeluju u svim etapama nastavnog procesa. Ovaj dio školski pedagog treba odraditi u timu s ostalim stručnim suradnicima, a prvenstveno sa stručnim suradnicima psiholozima. Kvalitetna nastava prepoznaje se u učionicama u kojima učitelji vjeruju u mogućnosti svojih učenika i pomažu im postići uspjeh sukladno tome. Jedna od tema, koju školski pedagozi trebaju uvrstiti u područje stručnog usavršavanja, postavljanje je ciljeva i ishoda učenja. Učitelji koji postavljaju izazovne ciljeve i naglašavaju ishode učenja doprinose kvaliteti učenja. Osim obrazovnih sadržaja važan je i odgojni trenutak nastavnog procesa jer krajnji cilj obrazovanja nije dobra ocjena i količina usvojenih podataka, već razvoj životnih vrijednosti, kompetencija potrebnih za samostalnost u učenju i radu, kritičko razmišljanje i sudjelovanje učenika u svakodnevnim nastojanjima da se njihovo okruženje mijenja na bolje. Školski pedagog u svom radu potiče učitelje i stručne suradnike na kvalitetno i stalno stručno usavršavanje. Osim tradicionalnih oblika stručnog usavršavanja, predavanja i radionica, potrebno je naglasak staviti na promišljanje o pedagoškoj praksi, uvođenju inovacija, njihovom zajedničkom praćenju i suradničkom učenju među učiteljima s usmjerenošću na razvoj kreativnosti, suradničkih i refleksivnih kapaciteta i učitelja i stručnih suradnika. Zajednički školski projekti i akcijska istraživanja u školi mogu unaprijediti rad na području stručnog usavršavanja. Kako bi

školski pedagog mogao kvalitetno voditi i koordinirati reformske procese u školi, mora se i sam usavršavati. Suradnjom sa znanstvenicima obrazovanja i njihovim povremenim uključivanjem u rad škole u smislu povezivanja teorije i prakse, dolazi se do kvalitete obrazovanja. Tu svakako dolazi do izražaja uloga pedagoga kao koordinatora na pojedinim aktivnostima. Na kraju valja istaknuti suradnju školskog pedagoga i ravnatelja. Vođenje škole i kreiranje školskih programa, projekata i kurikuluma pretpostavlja dobru suradnju i timski pristup radu ravnatelja i pedagoga. Samo dobrom suradnjom, stvaranjem vizije i misije škole i organizacijom školskih timova za kvalitetu mogu se provesti obrazovne reforme u kojima je krajnji rezultat obrazovnog procesa uspjeh učenika, njegov napredak i razvoj.

Suvremena škola i europska dimenzija obrazovanja

Europska dimenzija obrazovanja svoje utemeljenje pronalazi u ideji da obrazovanje treba doprinosti osjećaju europskog zajedništva i znanja o Europskoj uniji i istovremeno poticati razvoj višejezičnosti, mobilnosti, aktivnog građanstva, europskog identiteta i vrijednosti (Turk i Ledić, 2014). U tom kontekstu zadaća školskog pedagoga je pružanje potpore svim učenicima, učiteljima, stručnim suradnicima, roditeljima učenika i vanjskim suradnicima u pripremi, ostvarivanju i vrednovanju neposrednog rada s učenicima i njihovog pripremanja za život u europskom okruženju. U radu s učiteljima i stručnim suradnicima treba promovirati europske dimenzije obrazovanja te iste uključiti u predmetne i školske kurikule. Tijekom rada na stručnom usavršavanju učitelja teme europ-

skih dimenzija obrazovanja uključuje u svoja predavanja i radionice s učiteljima. Uključivanje učitelja u istraživanja na nivou Europske unije također je dobar korak za upoznavanje europske dimenzije obrazovanja. Sudjelovanje učitelja i stručnih suradnika u projektima vanjskog vrednovanja (PISA) te analiziranje dobivenih podataka važan su dio uključivanja europske dimenzije obrazovanja u suvremenu školu u Hrvatskoj. Dobar primjer za međunarodnu suradnju škola je Erasmus+ program i međunarodna razmjena učenika i studenata. Uključivanje učenika u različite međunarodne natječaje na području odgoja i obrazovanja također je sastavni dio jačanja europske dimenzije obrazovanja u našim školama. Važno je naglasiti da suvremena škola podrazumijeva i naglašava važnost studijskih posjeta i razmjena informacija među članicama Europske unije. Stjecanje kompetencija na području međunarodne suradnje za učitelje i školske pedagoge predstavlja izazov, a pogotovo kad im je cilj stvaranje uspješne škole. Školski pedagog predlaže promjene, osmišljava i predlaže moguća rješenja, motivira sudionike neposrednog odgojno-obrazovnog rada i usmjerava učenike i učitelje na provođenje novih oblika rada s ciljem unapređenja nastavnog procesa. U stvaranju promjena na području europske dimenzije obrazovanja sudjeluje u svim fazama odvijanja odgojno-obrazovnog procesa: planiranju, programiranju, ostvarivanju, vrednovanju, analiziranju i unapređivanju. Od školskog se pedagoga očekuje da u svoj rad uključi istraživanja koja promoviraju europsku dimenziju obrazovanja te da na osnovi rezultata istraživanja predlaže metodičko-didaktičke inovacije u radu suvremene škole. Neka od područja rada su: diferencijacija i individualizacija

rada s učenicima, interkulturalni odgoj i obrazovanje, inkluzija učenika, međukulturalna dimenzija obrazovanja, život i rad u suvremenom društvu, slobodno vrijeme učenika i mladih te kulturna dimenzija odgoja i obrazovanja. Cilj uvođenja europske dimenzije obrazovanja i rad s učenicima pripremanje je učenika za život i rad u modernom društvu, multikulturalnom okruženju, promicanje univerzalnih vrijednosti, tolerancije i komunikacije te promicanje kulturnog identiteta mjesta i okruženja iz kojeg svaki pojedinac potječe. Stalno informiranje i stručno usavršavanje potrebno je kako bi mogao prihvatiti izazove suvremene škole što mu ujedno pomaže da nova saznanja implementira u svoj rad kao i u zajednički rad svih učenika i učitelja škole. Od školskih pedagoga očekuju se inovacijska rješenja za probleme suvremene škole te suradnja sa svim uključenim sudionicima nastavnog procesa. Svoj profesionalni status mogu poboljšati i unaprijediti ako ulažu u sebe i svoj rad te primjenjuju važeću zakonodavnu regulaciju, imaju jasna polazišta navedena u godišnjem planu i programu rada te razrađenu koncepciju djelovanja. Važno je da imaju jasan cilj, dobro definirana i razrađena područja rada te razvijene kompetencije. Školski pedagozi ne mogu samostalno ostvariti predviđene poslove i zadaće u školi, zato je važna suradnja s učiteljima i ostalim stručnim suradnicima koji su spremni dati doprinos stvaranju prepoznatljivosti i uspješnosti škole. Suradnja s ravnateljem ključna je za ostvarivanje preduvjeta koji su potrebni da bi se dogodile promjene i da bi se stvorili uvjeti za uspješnu školu temeljenu na suvremenom pristupu radu i europskoj dimenziji obrazovanja. Od školskog pedagoga u suvremenoj školi očekuje se prepoznatljivost

rada u školi i izvan škole, profesionalizam i rad na popularizaciji struke. Ključne odrednice njegovog profesionalnog identiteta su: posvećenost struci, dokumentacija i instrumenti prakse, učitelji i stručni suradnici u školi, uvjeti u kojima ostvaruje svoj rad te orijentiranost na dobrobit svakog učenika. Njegov doprinos uspješnosti škole vidljiv je u rezultatima rada, zadovoljstvu sudionika odgojno-obrazovnog rada u školi te uspješnosti pripremanja učenika za buduće školovanje, radu i životu u društvu koje se svakodnevno mijenja. Osim toga, u mnogim područjima rada, za čije su ostvarivanje potrebne različite kompetencije, moguće je pratiti njegov utjecaj na stvaranje uspješne škole. Jedan od najvećih izazova u radu školskog pedagoga savjetodavni je rad, a posebno na području reformskih nastojanja i provedbe reforme koja je u tijeku. Savjetodavni rad integralni je dio odgoja i obrazovanja. Obzirom na promjene u odgoju i obrazovanju i uvođenjem predmetnih kurikuluma, za očekivati je da će imati sve više savjetodavnog rada s učenicima, učiteljima i roditeljima. Proces globalizacije i europska dimenzija obrazovanja stavljaju pred školskog pedagoga izazov i potrebu osuvremenjivanja ovog dijela posla. Javlja se potreba stalnog stručnog usavršavanja, ne samo u školi, već na državnoj i međunarodnoj razini. Prihvaćanjem inovacija, provedbom istih te kontinuiranim savjetodavnim radom školsko savjetovanje postaje legitimna komponenta obrazovnog sustava.

Područja rada i kompetencije školskog pedagoga

„Pod područjem rada školskog pedagoga podrazumijevamo aktivnosti koje on ostvaruje

u odgojno-obrazovnoj ustanovi da bi pridonio uspješnosti pedagoškog procesa i njegovih rezultata.“ (Ledić, Staničić, Turk 2013, str. 18). Danas se od njega očekuju i zahtijevaju znanja, vještine i stavovi koji omogućuju aktivno i učinkovito djelovanje u školi u kojoj je zaposlen, odnosno razvijanje i primjenjivanje kompetencija za otkrivanje, razumijevanje i rješavanje problema u odgojnoj i obrazovnoj praksi. Profesionalni razvoj preduvjet je za kvalitetno ostvarivanje postavljenih ciljeva i dolaska do poželjnih ishoda neposrednog rada. Od pedagoga se očekuje da neke od svojih ranijih uloga promijeni, neke nadogradi te da prihvati nove koje se javljaju uz društvene promjene u kojima radi. Valja istaknuti nove uloge kao što su mentorstvo, partnerstvo i poduzetništvo, dok uloga koordinatora postaje sve važnija, posebno na području uključivanja novih tehnologija u nastavni proces. Svojom stručnošću koordinira rad svih subjekata nastavnog procesa te pruža stručnu pomoć zainteresiranim sudionicima odgojno-obrazovnog rada. U radu s učiteljima školski pedagog naglašava profesionalna prava učitelja, potiče ih na slobodu i kreativnost, budi u njima spremnost na inovacije, korištenje osobnih stručnih snaga te tako, u zajedništvu sa svim sudionicima odgojno-obrazovnog rada, izgrađuje pozitivno i kreativno školsko ozračje. Njegov svakodnevni rad bazira se na planu i programu rada te školskom kurikulumu kao i na zajedničkom planu i programu rada škole. U pripremi navedenih dokumenata neizostavna je osnova nastavnog procesa, a to je učenik i njegove potrebe. Svakodnevno se u školi i oko škole događaju situacije koje utječu na učenika. Sve te situacije inovativni i kreativni učitelji i stručni suradnici trebaju iskoristiti za neposredni rad s

učenicima i stvaranje novih kurikuluma za buduću rad. Spremnost za suradnju i timski rad sve više dolazi do izražaja. Uloga pedagoga u neposrednom odgojno-obrazovnom radu razvoj je kritičkog razmišljanja i unapređivanje vrednovanja rada, a s ciljem razvoja svakog pojedinog učenika. Svojim radom utječe na učitelje i druge stručne suradnike te na njihovo napredovanje, uključivanje u timski rad i projekte važne za osobni razvoj, razvoj škole i unapređenje odgojno-obrazovne prakse. Inovacije u školi imaju cilj poboljšanje kvalitete škole, primjenjivost znanja u svakodnevnom životu učenika, oblikovanje prepoznatljivih školskih programa, promjenu i unapređivanje školskog ozračja i razvijanje partnerstva svih sudionika odgojno-obrazovnog procesa. Inovacije se ostvaruju putem istraživačke funkcije stručne službe škole, a školski je pedagog nositelj istraživačkih akcija. Njegove poslove možemo podijeliti u nekoliko kategorija. Karakteristični poslovi su organizacijski, studijsko-analitički, informacijski, voditeljski, savjetodavni, istraživački i normativni. Pedagog je najšire profiliran stručni suradnik s najbogatijim područjem rada u timu koji ostvaruje razvojno-pedagošku djelatnost neke odgojno-obrazovne ustanove. Dakle, sudjeluje u svim fazama odvijanja odgojno-obrazovnog procesa, od planiranja i programiranja do vrednovanja postignutih rezultata. „Pedagog je, kao „specijalist opće prakse“, ona osoba u odgojno-obrazovnom sustavu koja mora puno znati, htjeti i moći, i to prije drugih čimbenika.“ (Jurić, 1977, str. 11). Trideset godina kasnije Previšić ističe: „Uvođenje kurikulumske koncepcije u škole podrazumijeva angažman pedagoga na razumijevanju, a potom i prihvaćanju i promicanju koncepcije jer je škola najbolji poligon i peda-

goška klinika za svaki kurikulum, a kurikulum je program za njezino odgojno-obrazovno djelovanje.“ (Previšić, 2007, str. 24). Školski pedagog svojom stručnošću koordinira rad svih subjekata nastavnog procesa te pruža stručnu pomoć zainteresiranim sudionicima odgojno-obrazovnog rada. U svom radu zadire u djelatnosti psihologa, socijalnog pedagoga, defektologa i logopeda, međutim, nigdje ne ide u dubinu. „Prioritet mu je da surađuje sa svima, prati i analizira te istražuje odgojni i nastavni proces te predlaže mjere za unaprjeđivanje pedagoške djelatnosti svoje škole.“ (Staničić, 2001, str. 280). Da bi pedagog ostvario svoj cilj i zadaće uz stručna znanja, potrebne su mu i neke druge odlike, odnosno kompetencije. Prema Staničiću (2001) kompetencije pedagoga mogu se strukturirati kao osobne, razvojne, stručne, međuljudske i akcijske kompetencije. Osobna kompetencija važna je za doživljaje, ponašanje i reagiranje pedagoga u određenim situacijama, bilo da se radi o suradnji s različitim sudionicima odgojno-obrazovnog procesa ili o nekom osobnom doživljaju. Prepoznaje se u karakteristikama kao što su marljivost, samopouzdanje, odgovornost, iskrenost, povjerenje, komunikativnost i drugo. Razvojna kompetencija pedagoga uključuje znanja i vještine vezane uz stvaranje vizije razvoja, uvođenje inovacija, u čiju se svrhu koristi razna tehnologija. Ova kompetencija podrazumijeva umijeće organiziranja rada i poznavanje upravno-pravnih poslova. Stručna kompetencija uključuje znanja iz struke vezana uz unaprjeđivanje procesa rada, odnosno pedagog mora poznavati pedagoški proces, programiranje i didaktičko oblikovanje nastavnog rada, mora poznavati zakone, pravilnike i standarde te mora znati analizirati i vrednovati

rad. Međuljudska kompetencija odnosi se na znanja i sposobnosti u području međuljudskih odnosa. Uključuje poznavanje načela odvijanja međuljudskih odnosa, medijaciju, motiviranje zaposlenika, uvažavanje tuđih potreba i individualnih vrijednosti. Akcijska kompetencija odnosi se na njegovo izravno djelovanje u nekoj ustanovi. Veže se uz osiguravanje kvalitete za ostvarivanje ciljeva, sudjelovanje u rješavanju problema, priznavanje i uvažavanje doprinosa suradnika, poticanje na rad osobnim primjerom. Komunikacija sa svim sudionicima nastavnog procesa u školi i izvan nje bitna je kompetencija školskog pedagoga. Poticanje na suradnju, razvoj i pokretanje novih ideja preduvjet je za kvalitetni odgojno-obrazovni rad. Od školskog se pedagoga očekuje kreativnost, vještina komuniciranja i učinkovitost u pedagoškom radu. Izazov je dobra organizacija i vođenje školskih aktivnosti, izgrađivanje novih ideja i poticanje ostalih sudionika na zajedničko provođenje predviđenih aktivnosti školskog kurikuluma. Prilikom izrade školskog kurikuluma potrebno je voditi računa o osnovnim funkcijama škole. Istaknuti pedagoški djelatnik prof. dr. sc. Vladimir Jurić u radu pod nazivom Kurikulum suvremene škole ističe tri temeljne funkcije škole: reprodukcijску, pedagošku i humanu (Previšić, 2007, str. 259). Upravo na tim funkcijama škole školski pedagog pronalazi izazov za unaprjeđivanje odgojno-obrazovnog rada. Reprodukcijska funkcija škole odnosi se na ciljanu reprodukciju postojećih znanja, a vezana je za sadržaje i oblike društva u kojem se škola nalazi. Kako bi školski pedagog i svi sudionici odgojno-obrazovnog rada mogli kvalitetno ostvariti reprodukcijску funkciju, potrebno je stalno stručno usavršavanje. Izbor područja i tema stručnog usavršavanja

u školi bitna je odrednica kvalitetnog rada svih sudionika neposrednog rada u školi. Najvažniji posao školskog pedagoga je uključivanje učenika u neposredan rad i to aktivnim učenjem. Pod aktivnim učenjem podrazumijevamo skup različitih aktivnosti kojima se nastava fokusira na učenika s ciljem razvoja različitih oblika mišljenja i poticanja viših kognitivnih procesa. Od učenika se traži veći i drukčiji angažman, a posao je pedagoga i učitelja naučiti učenike kako učiti i koristiti svoje potencijale. Cilj je zajedničkih aktivnosti promjena škole kao organizacije, i to ne samo u sadržajima planiranim u školskom kurikulumu, već u promjenama metoda i oblika rada, organizaciji timskog rada, primjeni projekata i problemske nastave kao i razvoju međusobne komunikacije između svih sudionika neposrednog rada u školi. U pedagoškoj i psihološkoj teoriji odavno se govori o nužnosti kritičkog odnosa prema znanju, učenju o učenju i o učinkovitom pronalaženju potrebnih informacija. „Da bi se taj cilj ostvario, kurikulum mora biti više usmjeren na maksimalno poticanje mogućeg razvoja učenikovih postojećih potencijala, a to znači i na poticanje učenikova samopouzdanja, razvoja svijesti o sebi, svojim sposobnostima, interesima i mogućnostima te posebno na stvaranje pozitivne slike o sebi.“ (Sekulić Majurec, 2007, str.363) Aktivnim uključivanjem učenika u navedene poslove stvaraju se pretpostavke za ostvarivanje interesa i potreba učenika. Učenik postaje odgovorniji za svoje odgojno-obrazovne sadržaje, razvija svoje samopoštovanje i gradi sliku o sebi kako bi mogao rasti i razvijati se u odgovornu osobu. „Da bismo promijenili kod sebe ono što nije dobro, nužno je znanje o sebi. Ako ne vidimo kakvi smo, ne možemo se ni početi mijenjati, stoga je

važno vidjeti sebe onakvima kakvi jesmo, a ne onakvima kakvi bismo htjeli biti jer samo tako možemo nešto promijeniti!“ (Miljković, Rijavec, 2001, str. 9)

Karakteristike uspješne škole i doprinos školskog pedagoga

Poznavanje cilja rada i orijentacija prema ostvarivanju uspješne škole jedna je od karakteristika kojom se vodi školski pedagog u svom radu s ostalim sudionicima odgojno-obrazovnog procesa. Svi sudionici odgojno-obrazovnog procesa svoj rad usmjeravaju prema jasno izraženoj misiji i viziji škole. Upravo je to početni korak u izradi školskog kurikuluma koji karakterizira jasna orijentacija prema konkretnim promjenama i stvaranju uspješne škole koja će biti prepoznatljiva u širem okruženju. Temelj za planiranje i programiranje rada, stvaranje predmetnih kurikuluma i postavljanje očekivanih ishoda su učenici. Samo u školi, u kojoj učitelji i stručni suradnici vjeruju da svi učenici mogu uspješno učiti i prema svojim sposobnostima doći do određenih rezultata, moguće je ostvariti promjene temeljene na zajedničkim vrijednostima i uvjerenjima. Školski pedagog kao član Tima za kvalitetu, a najčešće i kao koordinator unutar tima, u suradnji s ravnateljem škole predlaže promjene s ciljem unapređenja rada škole. Dio je to kulture škole i stvaranja prepoznatljivosti svake školske ustanove. Osim toga, član je stručnog tima škole i njegov posao odnosi se u najvećoj mjeri na suradnju i komunikaciju sa svim sudionicima odgojno-obrazovnog rada u školi i izvan škole. Uspješna škola temelji se na intenzivnoj suradnji, timskom radu i kvalitetnoj komunikaciji među svim sudionicima rada u

školi s posebnim naglaskom na komunikaciju s učenicima. Njihova suradnja važna je od početne faze u kojoj se iznose prijedlozi i područja zajedničkog rada, planiranje i programiranje, izrada školskog kurikuluma, zajedničko ostvarivanje zacrtanih aktivnosti, vrednovanje i zajednička analiza ostvarenih rezultata. Uloga školskog pedagoga usuglašavanje je školskih dokumenata sa standardima koji su propisani i koji se odnose na nacionalnu razinu te planiranje tema unutar spomenutog koje će školu učiniti prepoznatljivom i uspješnom. Kurikulumi, nastavni proces i vrednovanje istog trebaju biti međusobno usklađeni. Promjene se očituju u svakodnevnom korištenju suvremenih nastavnih strategija i didaktičkih materijala koji potiču istraživačko učenje i aktivno uključivanje učenika u sve etape nastavnog procesa. Izuzetno važna uloga pedagoga je u praćenju neposrednog rada učenika i učitelja, praćenju učenja i poučavanja s ciljem prikupljanja podataka i pokretanja aktivnosti za poboljšanje rada cjelokupne škole. Kako bi učitelji i stručni suradnici uspješno provodili planirane aktivnosti potrebno je njihovo permanentno obrazovanje. Zadaća je školskog pedagoga izraditi izvješća o radu svih sudionika u neposrednom radu u školi te davanje povratne informacije istima s prijedlogom mjera za unapređenje rada. Upravo je to temelj za stručno usavršavanje učitelja i stručnih suradnika, izradu plana i programa školskih stručnih aktivna, razrednih vijeća kao i individualnog stručnog usavršavanja svakog pojedinca. Područja rada stručnog usavršavanja treba uskladiti s ciljevima rada škole i potrebama okruženja u kojem škola djeluje. Poticajno okruženje za učenje ključno je za uspjeh učenja. Uspješna škola pruža sigurno, kreativno, aktivno, zdravo

i poticajno okruženje u kojem je komunikacija svih sudionika odgojno-obrazovnog rada stalna. Uspješna škola prepoznaje se po školskim projektima, istraživačkom učenju, raznolikosti izvannastavnih aktivnosti, otvorenosti prema okruženju u kojem škola djeluje te zajedničkim projektima s vanjskim suradnicima. U prvom redu treba spomenuti roditelje kao partnere škole te njihovo kontinuirano uključivanje u život i rad škole, a time i njihov doprinos za uspjeh škole u cjelini. Društvena zajednica, udruge, ustanove i institucije u okruženju škole važan su čimbenik za stvaranje uspješne škole. Svi oni zajedno imaju važnu ulogu u odgoju i obrazovanju učenika te je povezivanje škole i vanjskih suradnika jedna od važnih uloga školskog pedagoga. Njegovo područje rada široko je definirano te pruža mogućnost za kreativnost i poticaj stvaranju uspješne škole u zajedništvu sa svim sudionicima odgojno-obrazovnog rada. Aktivnosti školskog pedagoga na stvaranju prepoznatljive i uspješne škole odnose se na:

- definiranje vizije rada školskog pedagoga i usuglašavanje s vizijom rada škole
- izradu godišnjeg plana i programa rada s naznačenim inovacijskim projektima
- unapređivanje odgojno-obrazovnog rada te isticanje ishoda učenja u odnosu na dob učenika
- kontinuirano praćenje rada učenika i učitelja, analizu rada i napredovanja te izradu prijedloga za napredovanje učenika na svim područjima njihova učenja i rada
- analizu ostvarenog rada, izradu prijedloga za unapređenje daljnjeg rada, predlaganje postupaka i mjera za unapređenje rada pojedinaca, a posebno za učenike s teškoćama
- provođenje akcijskih istraživanja sa sudio-

nicima neposrednog odgojno-obrazovnog rada kao i roditelja učenika, a s ciljem stvaranja preduvjeta za kvalitetnu i uspješnu školu

- kontinuirani rad s učiteljima i stručnim suradnicima na permanentnom stručnom usavršavanju s konkretnim i aktualnim temama te područjima koje dovode do unapređenja rada s učenicima

- stvaranje baza podataka o radu škole, učitelja, učenika, školskih projekata i svih aktivnosti koje doprinose promjenama te stvaranju uspješne škole

- promociju škole i školskog rada na županijskim, državnim i međunarodnim skupovima i konferencijama s ciljem poticanja drugih učitelja i stručnih suradnika na promjene i razmjenu pedagoških iskustava na području rada s učenicima.

Sve navedene aktivnosti u radu školskog pedagoga nije moguće ostvariti u kratkom razdoblju. Njegova je zadaća odrediti prioritete u svom radu i to u odnosu na učenike, učitelje i roditelje učenika kao najčešće suradnike s kojima radi. Plan i program rada izrađuje za svaku školsku godinu posebno, no dio aktivnosti obavezno treba rasporediti na duže vremensko razdoblje. Kvalitetan rad na nekim projektima može se ostvariti u razdoblju od 2 do 3 školske godine. Navedene aktivnosti možemo svrstati u ovih pet glavnih područja rada školskog pedagoga: pripremanje, izvođenje, analiziranje, unapređivanje i dokumentiranje. Promocija struke i jačanje profesije rada treba postati prioritet u radu školskog pedagoga, a posebno onih kojima je cilj rada u uspješnoj školi. Uspješna škola prema Stoll i Fink (2000) promiče napredak svih učenika, omogućuje da svi učenici postižu najveće moguće standarde, poboljšava sve aspekte

učeničkog uspjeha i razvoja, poboljšava svoju kvalitetu iz godine u godinu. Upravo je u tome izazov za svakog školskog pedagoga i za njegov pedagoški rad u suvremenoj školi.

Obilježja kurikuluma uspješne škole

Uspješnu školu i suvremeni pristup odgoju i obrazovanju obilježava kurikulum usmjeren na učenika. Školski kurikulum uspješne škole uzima u obzir interese učenika i stavlja naglasak na njegovo iskustvo i potrebe. Naglašava se iskustveno učenje koje se temelji na intrizičnoj motivaciji, samovrednovanju, opažanju i otkrivanju, a koje učenici pod vodstvom učitelja ostvaruju u školi. Jednako tako, i roditelji imaju važnu ulogu i dijele odgovornost zajedno s učenicima i učiteljima. Cilj je odgoja i obrazovanja u uspješnoj školi pomoći učeniku da postane samoostvorena ličnost, a sadržaj učenja umjesto cilja postaje sredstvo. Ono se najbolje ostvaruje u podržavajućoj i suradničkoj okolini. Školski pedagog ima značajnu ulogu u stvaranju upravo takve okoline u kojoj će učenici ostvariti svoje potencijale i prema svojim sposobnostima doći do uspjeha. Suvremeni školski kurikulum polazi od činjenice da je dijete od rođenja socijalno biće koje je otvoreno za učenje, stoga mu je važna socijalna interakcija s drugim ljudima u kojoj stvara svoja znanja. Učitelji i stručni suradnici imaju važnu ulogu u promatranju učenika te analiziranju njegovih interesa i potreba. Na osnovi dobivenih podataka učitelji mogu osmisliti aktivnosti i didaktičke materijale prikladne svakom pojedinom učeniku te stvoriti ozračje i uvjete pogodne za njihov razvoj. U suvremenoj školi naglasak je na procesu, bitno je naučiti dijete kako učiti. Vrednuje se učenikova kreativ-

nost, a ne samo znanje i vještine. U suvremenoj se školi naglašava njegova aktivnost te mu se omogućuje da postane sposobna i produktivna osoba koju obilježava sloboda izražavanja i visok stupanj različitih kompetencija. Suvremeni pristup odgojno-obrazovnom radu rezultira time da se kod učenika razvije svestranost te da se podjednako razviju njegove višestruke inteligencije: lingvistička ili jezična, logičko-matematička, glazbena, spacijalna, tjelesno-kinestetička, interpersonalna i intrapersonalna. Učitelji i stručni suradnici u radu s učenicima razvijaju kvalitete poželjne kod svakoga pojedinog učenika kao što su: humanost, prihvaćanje različitosti, tolerantnost, suradnja, otvorenost, dijalog, empatičnost, komunikativnost, odanost, prihvaćanje problema i sukoba te razvijanje životnih vrijednosti kao sastavnog dijela učenja i života u školi i izvan škole. Cilj je da dijete postane odgovorno i samostalno, što znači da neće tražiti da drugi izvrše zadatak umjesto njega, već će tražiti pomoć kako bi to moglo učiniti samostalno. Učitelji i stručni suradnici u suvremenoj školi organizatori su i usmjerivači koji shvaćaju da ne moraju svi učenici raditi iste sadržaje te da svakome treba određeno vrijeme za izvršavanje zadatka. U vrednovanju za učenje, vrednovanju kao učenje i u vrednovanju naučenog potiče se sudjelovanje učenika, a rezultati se procjenjuju prema mogućnostima učenika i njegovim individualnim karakteristikama. Glasserova kvalitetna škola, kao i suvremena škola, u središte stavlja učenika kao pojedinca. Svoju koncepciju kvalitetne škole započinje usporedbom učitelja kao šefa u nekvalitetnoj i učitelja kao voditelja u kvalitetnoj školi:

„Šef (boss) tjera na rad. Voditelj (leader) vodi. Šef se oslanja na autoritet. Vodi-

telj se oslanja na suradnju. Šef govori: „Ja.“ Voditelj govori: „Mi.“ Šef stvara strah. Voditelj stvara povjerenje. Šef zna kako. Voditelj pokazuje kako. Šef izaziva nezadovoljstvo. Voditelj udahnuje polet. Šef okrivljuje. Voditelj ispravlja pogreške. Šef pretvara rad u napor. Voditelj pretvara rad u nešto zanimljivo.“ (Glasser 2005, str. 11).

Kurikulum suvremene škole stvara se u dogovoru s učenicima. Učitelji i stručni suradnici izdvajaju ono što je najbitnije, a onda razgovorom s učenicima objašnjavaju što će učiti i zašto te koji su ishodi po pojedinim temama. Školski pedagog najčešće je u ulozi koordinatora na stvaranju školskog kurikuluma. Ima odgovornu zadaću da on bude prilagođen učenicima i njihovim potrebama, uvjetima u kojima se odvija odgojno-obrazovni rad te da zajedno s ravnateljem škole i članovima školskog Tima za kvalitetu bude podrška učenicima i učiteljima u njihovom neposrednom radu.

Zaključno razmatranje

Školski pedagog dragocjeni je potencijal za unapređivanje rada škole i svojim profesionalnim odnosom prema radu i sudionicima odgojno-obrazovnog rada svakodnevno unapređuje školsku praksu. U suradnji s ravnateljem škole, učiteljima i ostalim stručnim suradnicima stvara preduvjete za kvalitetnu i uspješnu školu koja će biti prepoznatljiva izvan područja u kojem djeluje. Njegov rad temelji se na suradnji pa je jedna od uloga stvaranje školskih timova i timova za kvalitetu s ciljem unapređenja pedagoškog procesa. Školski pedagog može svojim djelovanjem doprinijeti reformskim nastojanjima u okviru kurikularne reforme. Prepoznatljiv je po

područjima rada: planiranju i programiranju, pronalaženju suvremenih didaktičkih rješenja, savjetodavnoj pomoći učenicima, učiteljima i roditeljima, provođenju akcijskih istraživanja sa svrhom unapređenja školske prakse, uvođenju inovacija u neposredni rad, stvaranju školskih timova, provođenju školskih projekata i uključivanju u projekte izvan škole. U suradnji s ostalim stručnim suradnicima kompetentno pronalazi rješenja za razvojne potrebe učenika. Kao što se jača uloga ravnatelja škole, tako treba jačati i ulogu školskog pedagoga kao stručnog suradnika s najširim područjem djelovanja. Škola, u kojoj ravnatelj i školski pedagog zajednički rade na stvaranju vizije i misije ustanove, te zajednički s učiteljima sudjeluju na ostvarivanju ishoda učenja i vrednovanju istih, postaje uspješna i prepoznatljiva. Učitelji bi trebali postati svjesni svojih potencijala, ali i nedostataka, raditi na sebi i konstantno se usavršavati: stručno, pedagoško-didaktički i metodički. Tako bi, upoznavajući i koristeći različite metode, oblike i načine rada, ostvarili postavljene ciljeve školskog kurikuluma. Osim učenika školski pedagozi i učitelji ne smiju zanemariti roditelje koji su najvažnije odrasle osobe u životu djece. U stalnoj suradnji s njima može se doći do dugoročnih rezultata. Tako učionica, kao i škola, postaje mjesto gdje će se svatko osjećati uvaženi i poštovan.

Literatura:

- Glasser, W. (2005). Kvalitetna škola: škola bez prisile. Zagreb: Educa.
- Jurić, V. (1977, 1988, 2004). Metodika rada školskoga pedagoga. Zagreb: Školska knjiga.
- Ledić, J., Staničić, S., Turk, M. (2013). Kompetencije školskih pedagoga. Rijeka: Filozofski fakultet.
- Miljković, D., Rijavec, M. (2001). Razgovori sa zrcalom. Zagreb: IEP.
- Previšić, V. 2007. Kurikulum. Zagreb: Školska knjiga.
- Staničić, S. (2001). Kompetencijski profil školskog pedagoga. Napredak 142(3), 279-295. Zagreb.
- Staničić, S. (2014). Pedagog i uspješna škola-novi pogledi. U: Staničić, S. i Drandić, B. Školski priručnik 2014./2015, (str. 192-203). Zagreb: Znamen.
- Sekulec Majurec A. (2007). Uloga sudionika odgojno-obrazovnog procesa u stvaranju, provedbi i vrednovanju kurikuluma. U: Previšić, V. (Ur.), Kurikulum (str. 351-383). Zagreb: Školska knjiga.
- Stoll, L., Fink, D. (2000). Mijenjamo naše škole-kako unaprijediti djelotvornost i kvalitetu škole. Zagreb: Educa.
- Turk, M., Ledić, J. (2014). Europska dimenzija u obrazovanju: izazov za školske pedagoge?. Pedagogijska istraživanja, vol.11, br. 2, str. 95-102. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/173994>. Preuzeto: 4.5.2020.

Abstract

School pedagogue's effort in the creation of a successful school

This paper aims to analyze the ways school pedagogues participate in the creation of a school's image and how they contribute to its prosperity. A school pedagogue is the bearer of school innovations and they should be familiar with all the changes in the educational systems in Croatia and the European Union. Knowing the goals of European and national policies and raising awareness of the importance of the role they play as a bearer of change in the school environment they operate in, are just some of them. Their role consists of anticipating, creating, guiding and encouraging the pedagogical development of their school where the direct work takes place, taking into account the needs of students and teachers. Developmental potentials of students and teachers are discussed, alongside the creation of a prosperous school. A prosperous school is constantly developing, positive changes are happening daily and there are advancements regarding the participants of educational efforts, school curriculum and the achievement of set educational outcomes. The task of a school pedagogue is the ongoing advancement and improvement of educational process. School development is visible and measurable, so their task is to implement active school research with the goal of enacting qualitative positive change whose outcomes bring about a higher level of school efficiency as a whole. They initiate and coordinate the pedagogical development of their school in cooperation with the principal, teachers, school counselors and in concert with their students. In a prosperous school, all participants of direct work know what their goal is, they are focused on the realization of a shared vision of their school, and their consolidated efforts are based on values and beliefs. A school pedagogue, together with other participants of direct work, has an important role in the development of school culture and the creation of a school image where all students can, according to their abilities, successfully learn and achieve their full potential.

Keywords: *innovation, creativity, school pedagogue's competencies, prosperous school*